

Deli Bálint

Játék

Fotográfia, 1980-2000
Szabó Judit kiállítása**Magyar Fotográfusok Háza – Mai Manó ház**
2000. március 6–április 9.

Nem fiatalságunk hagy el bennünket hűtlenül, hanem mi hagyjuk el fiatalságunkat – írja Bálint Endre *Életrajzi törmelékek* című kötetében, mintegy felülbírálván időskori életérzésének és gondolatmenetének egy korábban tett megállapítását.¹ E szók sugalma és a gesztus intő ereje jutott eszembe Szabó Judit kiállításra előkészített anyagát látva.

A kiállítás lakonikus, tárgyyszerű címe szinte már puritán *műnem*-és *kormeghatározás*, s nemhogy „játék-teret” hagy az értékelés számára, de értelmezni is invitál. Nyilván korántsem a véletlenek pusztja összjátéka, hogy 20 esztendő képeiből válogat a nyugati „kalandozásaiából” nemrégiben hazatért szerző, merít(tenek) a kiállítárendező(k) hozzávetőleg 40 fotót.

Szabó Judit megőrzött és megoszt velünk valamit, ami életünk – mit ne mondjak: létünk – közös alapjaira döbbsent. Nemhogy fiatalságát nem hagyta el hűtlenül, de a „gyermekkor géniusát”², mindannyiunkban leledző „álm-idejét”³ sem.

Aki – és, sajnos legtöbbször – egyetlen pillantással „tesztel”, legyen az szobor, épület, festmény, rajz vagy fénykép – valószínűleg és valóban csak azt látja, amit néz.⁴ Első *benyomásaink* részben automatikus, részben mágikus bűvölete olykor – és, egyre inkább – sorompóba állítják az önmagunkra ismerés *medisztációit*. Márpedig – legalábbis szerintem – nemigen vehető komolyan az az ember, aki elfelejtette a játék és a játszani-tudás örömét. Túlon is túl elsajátítva a „felnőtlenség” mimikrijeit, nemcsak szomorú, de tragikus vétség is, hacsak lemosolyogni vagyunk képesek „az esztétikai élvezet biológiai gyökerét”⁵.

Szabó Judit fotográfiáinak – számomra – legerősebb vonulata éppen a játszó ember *önfeledtségét* teszi az emlékezés és megidézés számára szabaddá: *megélhetővé*. Fogalmaim szerint a képzőművészet – s így a fotográfia – ebben teljesíti be egyik, talán legfontosabb küldetését: *mnémikus funkcióját*. Itt tehát nem a Sontag által megfogalmazott – bár kétségkívül fontos – „memento mori”-t⁶ hanem a „memento vitae”-t, és a „tua res agitur”-t (rólad van szó!) hangsúlyoznám.

A szerző felvételein ez a tendencia a nosztalgia⁷ és a derű olykor iróniába, máskor groteszkbe hajló vetületében képződik meg. Vagyis: az azonosulás és távolságtartás nehezen megelhető, finom, mégis feszes egyensúlyozásának lehetünk alkotó szemtanúi.

Szabó Judit nem szublimál, transzformál, hanem szubjektivitásán átszűrte képeket „talál”. Formai újítása, hogy – nem újít, ami nagy merészség és szerénység a hivalkodóan látványosságra törekvő, vagy éppen az ezoterikus magán-mitológiák omnipotens *képleteivel* szemben. Merészség és szerénység – engedtesse meg elkövetni ezt a szó-játékot – /m/erényét követi el szigorúan őrizve önnön fotográfikus „arte povera”-ját⁸.

A „már láttam” érzésében, amit e fényképek majd’ mindegyike kelt, mindennapi életünk közös emlékei, élményei és látványai sorakoznak elénk. Közhelyeink – vagy ahogy Pilinszky János fogalmazott: közös helyeink – fotografikusan megragadott vizuális költészete, amit a fotográfus újra-elevenít, magas színvonalú, de visszafogott technikai tudással és komponálókészséggel.

Mindezek nyomvonalán – nyomban! – létrejöhet az a konvencionális, untig hallott reflexió, ami így szól: „de hát ezt bárki fényképezhette volna!”. Nem igaz. A profi – „homo professionalis photographicus” – már-már kamionnyi apparátussal „sétál” és/vagy majdani laboratóriumi „kép-csináló” alkímiai műveleteinek párlatán át látja ügy/nő/ködése utánozhatatlan eredetiségét, míg az amatőr – „homo dilettanticus photographicus” vagy nem hord fényképezőgépet, vagy – túlságosan is azonosulva tárgyával – szemlélet-és érzésmódja zubbonyában felvétele és nézője közé áll.

Szabó Judit szűk mezsgyén jár: a mindennapi ember örökérvényű pillanatait emeli önfeledtséggé oldott-exponált látványba, anyagából következően egyszerű, de magabiztos szakmai tudással. Amit persze szintén nem vesz komolyan: az életlen, „bemozdult” képet – legyen bár tükröződés – úgy hagyja és teszi ki az „ablakba”, fittyet hányva az akadémiassá merevedett „szakmai” minimumnak. Igaza van. Hiszen életünk – életlen, folyamatosan bemozduló tükröződése annak a világnak amelyben élünk, s amelyet itt és most – alakítani – tetszik- nem tetszik – kötelemünk.

A „mű-világ” – „élet-világ”⁹ kontrapunktumainak lehetséges találkozási pontjain a szerző – korántsem mint valami westernhős, aki le nem veszi exponáló-gombjáról az ujját – rendre álmélkodva örökíti meg, amire pedig – mint kitűnik – megannyiszor készen áll. Mindeközben – és után – nézőpontjai, szerkesztési elvei, kivágásai és nagytárai

Szabó Judit
Budapest, 1985

Szabó Judit
Belgium, 1995

segítségével bennünket, nézőket is szelíden – terel. Hogy kedveli a „fekvő” – horizontális – beállítást, az átlós szerkesztést, amelyek – többnyire – *útvonalaira* mintegy hangjegyekként kerülnek a szituációs- és szerepjátékban „tetten ért” szereplők, hogy felülről – ablakból, erkélyről – készített fotói „ön-jellemzése” is, amiként egy másik síkon a csíkos-függönyös macska-sziluett *ablaka* és a páracsíkos presszó-*kirakat* mögötti fiatal pár szinte tapinthatóan érzéki összefüggésekre utal, hogy a jobbról balra tartó *jövés-menés* jellemzi alakjait, nyilván számára is – talán épp a kiállítás révén észlelt – talány, önnön világlátásának és alkotómódszerének „rejtett hálózata”¹⁰.

Alig-alig észrevehető terelődésünk során szinte öntudatlanul újra-örökítjük a fotográfus „válogatott sétáinak” felfedezéseit és rácsodálkozó pillantását. Nem csupán a szerző nézőpontjainak oszcilláló-vibráló egyensúlyozását éljük át, de a fotografikus hitelességgel közvetített szereplőkkel – így önmagunkkal – is olykor-olykor bizony megújítandó kapcsolatot létesíthetünk. Mert a szerző – mi egyebet tehetne – lehetőséget kínál újra-élni a játék és játszás világának korántsem felhőtlen, árnydúlt életörömét.

Szabó Judit
Belgium, 1995

Masírozunk, s mintha Weöres Sándor diktálná lépteink ütemét, („jobbra át, balra át, / temetjük a nagymamát.”), pukedlizünk, akárha Degas festményének balerinája lennénk, dobozt húzunk a fejünkre a bérházfolyosó gangján, csupáncsak jelezve, hogy ez nem a való, hanem annak „maszkja”, s eszünkbe jut, hogy Sylvia Plachy talán épp e gangon érte tetten esküvőre menet a „játzókat”¹¹, öltönyben ugrálunk a gumiasztalon, remélve hogy – talán – senki sem lát, ifjonti hévvel tangózunk a nyugdíjasok pavilonjában, felidézve korunk hajnalát, vagy úszógumiban szeljük át a négyzethálós aszfalton meglelt „Tengeróceán”-t¹². A többes szám első személyének jelen esetben e sorok írója a játszója, s amit játszik nem egyéb, mint az Én maszkabálja a málló vakolatot virágzó falak előtt. Végezetül – mivel meg nem állhatom – meg kell jegyezmem, hogy Szabó Judit valójában: Jutka. Bárki, ha felütné a Kortárs Fotóművészet Lexikonát, ne a sz-öt keresse, hanem a j-ét.

Szabó Judit

Amszterdam, 1993

JEGYZETEK:

- ¹ BÁLINT, Endre: Életrajzi törmelékek. Magvető Kk. Budapest, 1984:172.o. alapján az idézett rész – szöveggörnyezetével – így szól: „Ez év október végén Csontváry teremben rendezett kiállításom katalógusában többek között ezt írom : A fiatalságom hűtlenül elhagyott... Mindig fordítva igaz, mi hagyjuk el fiatalságunkat! Szellemi és testi értelemben egyaránt. Nagyon kevesen vállalják annak a kalandnak kockázatát, amit a fiatalság időtlenségtudata jóváhagy...”.
- ² BRASSAI (sic!):Beszélgetések Picassóval. Corvina, 1968: 85. Picasso megfogalmazását Brassai emeli ki, így vettem át, s mutatis mutandis tettem idézőjelbe.
- ³ Az ausztráliai mitológia körébe most nem kalauzolnám az Olvasót, pusztán idemácsolok másfél mondatot a Mitológiai Enciklopédia I.kötetéből, Gondolat Kk. 1988:345.o.: „A dream time s a dreaming kifejezés az angol és amerikai néprajzi szakirodalomban általánosan elfogadott kifejezés a mítikus Időre. A mítikus hőrosok ebben az álom-korban éltek életüket, teremtették meg az embereket...”
- ⁴ GOMBRICH, Ernst – ERIBON, Didier:Miről szólnak a képek? Balassi Kiadó. Tartóshullám (szerk: BEKE, László, SZŐKE Annamária), Budapest, 1999: 67.skk.o.
- ⁵ GOMBRICH, Ernst – ERIBON Didier: uott, 168 skk.o.
- ⁶ SONTAG Susan : A fényképezésről. Európa Kk.Budapest, 1981.
- ⁷ A nosztalgia szót eredeti értelmében használom, mely szerint a hazatérés (nosztosz) + fájdalom (algosz) + ia képző összevonásából keletkezett.
- ⁸ HEGYI, Lóránd : Új szenzibilitás. Magvető Kk. 1983:283.o. E meghatározás általam használt interpretációja a szövegből – vélhetően – kiderül.
- ⁹ SEBŐK, Zoltán : Művilág. Kijárat Kiadó, TEVE Könyvek, 4. Budapest, 1996. Az idéző- és kötőjel használatának jelen esetben semmi átértékelő funkciót nem tulajdonítok. Az „élet-világ” fogalmát E. HUSSERL fenomenológiája nyomán elterjedt értelmében használom.
- ¹⁰ MÉREI, Ferenc :Közösségek rejtett hálózata. Osiris Kk. Budapest, 1998 /3./.
- ¹¹ PLACHY, Sylvia: Esküvő Magyarországon, /1964/. In: Fotóművészet, 1996, 3-4.sz. 35. o., P. SZABÓ, Ernő: Úttalan utakon című írása fotomellékleteként.
- ¹² BARICCO, Alessandro: Tengeróceán. Regény. Helikon Kiadó, 1999. Ford.: SZÉKELY Éva